

УДК 378.1

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ОСВІТИ

О.П. Шматенко, полковник медичної служби, доктор фармацевтичних наук, професор, начальник кафедри військової фармації Української військово-медичної академії

Н.І. Хомуцька, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри військової фармації Української військово-медичної академії

А.Г. Голуб, кандидат фармацевтичних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри військової фармації Української військово-медичної академії

Д.С. Волох, доктор фармацевтичних наук, професор, Заслужений працівник охорони здоров'я, професор кафедри військової фармації Української військово-медичної академії

Л.А. Устінова, полковник медичної служби, доктор медичних наук, професор, начальник кафедри військової токсикології, радіології та медичного захисту Української військово-медичної академії

Д.С. Харченко, кандидат фармацевтичних наук, старший викладач кафедри військової фармації Української військово-медичної академії

Резюме. *Стаття присвячена розгляду проблем розвитку системи освіти в сучасних умовах глобалізації світу. Розглянуті властивості глобальної та регіональної освіти, характерні риси інтернаціоналізації, європеїзації освіти. Розглянуті ціннісні орієнтири сучасної освіти, основні тенденції розвитку всіх світових освітніх систем, наведені основні орієнтири в ході проведення модернізації освітніх систем.*

Ключові слова: *освіта, глобалізація, регіоналізація, Болонський процес, інтеграція.*

Вступ. Глобальна інтеграція, що відбувається у світовому суспільстві, все більш втягує систему освіти до єдиного світового потоку. Особливе значення сьогодні набуває інформаційна підготовка в сфері освіти, формування навичок життя майбутніх фахівців в умовах масованого мережевого інформаційного впливу, можливість інтеграції їх професійної та повсякденної діяльності у світові інформаційні процеси, їх підготовка до повноцінного життя у світовому інформаційному просторі. Таким чином, одним із найважливіших завдань сучасної освіти є впровадження до навчання інноваційних освітніх програм, вирівнювання рівня оснащення закладів освіти сучасним інформаційно-комунікативним обладнанням.

Мета нашої роботи - вивчення основних характерних ознак розвитку сучасних освітніх систем в умовах глобалізації світу, інтернаціоналізації та європеїзації освітніх систем, загальні тенденції розвитку та модернізації сучасної вітчизняної освіти.

Матеріали та методи дослідження.

Нами були вивчені наукові праці фахівців у галузі державної освітньої політики, педагогіки та вищої освіти. Вивчали їх думку з питань впливу глобалізаційних процесів, інтеграції та інтернаціоналізації на розбудову сучасної освітньої системи та формування світового освітнього простору.

Результати дослідження та їх обговорення. Нова роль освіти у цивілізованому процесі на перше місце висуває не стільки оволодіння сумою знань, скільки поняття методів і методології дій, особливо в умовах загальної глобалізації. Глобалізаційні процеси в освіті потребують розвитку всіх світових систем освіти. Методологічною основою розвитку системи освіти є поняття освіти як сфери підготовки людини до життя в соціумі, де соціум є соціокультурним організмом, до якого включена людина у своєму безкінцевому розвитку. Таким чином, освіту можна розглядати як закономірно обумовлений спосіб буття людини, спосіб його власного розвитку

та еволюції в соціумі. Одним із проявів глобалізації освітнього процесу є зміна уявлення про освіту як про благо за рахунок держави. Стала переважати думка, що освіта – це послуга та предмет комерційних економічних відношень. Іншим наслідком глобалізації освіти є те, що людина стикається з технократизацією суспільства, зі значним віддаленням духовно-культурного сенсу життя людини від безпосередніх досягнень у галузі науки і техніки, їй важко своєчасно осмислити, що відбувається, а нерідко вона взагалі відмовляється від всякої рефлексії по відношенню до своїх власних дій [1]. Ймовірно, що найбільш оптимальним стане вибір глобально-полікультурної освіти, що враховує глобальні, регіональні та індивідуальні характеристики національно-регіональних систем освіти, суспільства та людини. Така система освіти повинна визначати міжнародну політику в галузі освіти. Однак, невиправдане прискорення процесу соціально-економічної, соціокультурної та освітньої інтеграції може призвести до безповоротних втрат специфіки національних систем освіти.

У реформуванні сучасної вітчизняної освіти постає як мінімум дві цільові установки: моральний і духовний розвиток особистості, з одного боку, та забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці і соціалізації у сучасному світі – з іншого боку.

Освіта - посередник між індивідумом і соціумом у передачі, закріпленні, збереженні і примноженні значущих для цивілізаційного розвитку культурних смислів. Однак аналіз освітнього процесу в соціокультурному контексті ускладнюється тим, що кожен етап культурно-цивілізаційного розвитку характеризується власними ціннісними орієнтирами і принципами організації всередині тріади «суспільство-освіта-культура». Ціннісні орієнтири, за якими будується освітній процес, залежать не тільки від особливостей суспільного розвитку, але і від ступеня відкорегованості між компонентами цієї тріади, наявності єдиної основи їх взаємодії. Будь-яке суспільство зобов'язане передати новому поколінню створену ним культуру,

знання про себе та світ навколо. Освіта буде посередником між старшим та молодшим поколіннями, новими поколіннями та найкращими зразками культури. Орієнтація освіти на ринок, у тому числі у системі освіти, без урахування духовності постає прагматично раціоналістичною і з'являється в підсумку помилковою [1,2].

Однією з тенденцій, що визначає сучасний етап розвитку всіх освітніх систем, є інтернаціоналізація освіти. Достатньо важливим завданням у розумінні інтернаціоналізації є відділення її від глобалізації. Під інтернаціоналізацією освіти слід розуміти крос-культурний обмін досвідом між національними системами освіти при збереженні державних суверенітетів у цьому міжнародному процесі. Інтернаціоналізація освіти означає вільний академічний обмін викладачами та студентами між вищими навчальними закладами різних країн, а також створення єдиних спеціальних навчальних програм. А глобалізація – це універсалізація навчального планування, що здійснюється за рахунок попиту певного типу фахівця на глобальних ринках праці. Інтернаціоналізація в галузі вищої освіти веде до інтеграції окремих вищих навчальних закладів і освітніх систем, а глобалізація – до їх конкуренції [4].

Іншою тенденцією, яка визначає сучасний етап розвитку всіх освітніх систем, є європеїзація освіти. Будучи не тотожною ні глобалізації, ні інтернаціоналізації, вона виступає інтеграцією національних систем освіти до єдиного європейського освітнього простору, заснованою на національній ідентичності і має в якості свого сутнісного компонента європейську самосвідомість.

Глобальну міжнародно-правову основу для багатосторонніх і двосторонніх взаємодій формують Болонська декларація, конвенції про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і вчених ступенів, розроблені ЮНЕСКО для різних регіонів світу, а також прийнята в 1997 році в Лісабоні Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні. Основною формою

європейської модернізації освітніх систем виступає Болонський процес. Головна мета цього процесу - наблизити освіту до ринку праці та підготувати людину (як в професійному, так і світоглядному плані) до життя і роботи в контексті єдиного європейського простору. Реформи національних систем освіти в рамках Болонського процесу включають також ряд установок, спрямованих на розвиток інформаційних технологій та інформаційної культури. В даному аспекті європейізація сполучається з наступною тенденцією, детермінованою глобалізацією - інформатизацією. Існує протиріччя між обсягом знань, накопичених людством і обмеженими можливостями людини щодо їх засвоєння. Людина не має можливості в повній мірі самостійно адаптуватися до нового інформаційного середовища, в якості одного з основних інструментів такої адаптації виступають інформаційно-освітні технології. Традиційні освітні технології сьогодні втрачають своє значення, а ті, які залишаються, зазнають суттєвих змін з поправкою на інформатизацію.

У сучасних умовах глобалізації та становлення загального освітнього простору в Європі висока якість освіти міцно асоціюється з цілями Болонського процесу: академічна мобільність, визнання дипломів, введення кредитних систем, інваріантні технології навчання та управління знаннями.

На міжнародному ринку освітніх послуг спостерігається стрімке збільшення попиту на навчання за допомогою e-learning. Ця тенденція своєчасно отримала відображення в стратегії під назвою «Електронна Болонья» (eBologna) 1, основною метою якої є створення в Європі глобального віртуального середовища для реалізації Болонського процесу. При цьому основні акценти робляться на: нові педагогічні моделі розвитку компетентностей; гнучкість у безперервному навчанні; оцінку якості освіти, підтримку індивідуального навчання і спільне навчання; впровадження e-learning та моделі blended йducation (змішаного навчання) в глобальний освітній простір для забезпечення доступності європейської освіти [3].

Ще однією із тенденцій є тенденція регіоналізації освіти [1,2]. Цю тенденцію доцільно розглядати на різних рівнях. На макрорівні вона виражається в прагненні локальних цивілізацій захистити себе від впливу ззовні. На мезорівні вона проявляється в інтеграції окремих територій, що входять до складу різних держав сучасного світу. На макрорівні процеси регіоналізації розгортаються всередині національних держав. Сучасна освіта покликана розвивати універсально-сутнісні сили людини, формувати і розвивати його особистісне начало. В той же час освіта - це потужний транслятор культури, найважливіший засіб збереження ідентичності того чи іншого народу. Звідси випливає, що всі модернізаційні проекти в сфері освіти повинні враховувати обидва ці чинника - інтегрально-глобальний і індивідуально-регіональний. Традиції та інновації - знакові формування відповідно регіоналізації та глобалізації. Традиція просякнута спадкоємністю, вона легітимізує циклічний характер буття і «просте відтворення» освіти. Інновація, навпаки, - це дія, спрямована на задоволення нової потреби, в основі якої лежить використання нових знань з метою отримання нових продуктів/послуг з високим ринковим потенціалом. Регіоналізація освіти активно взаємодіє з іншими тенденціями, більш того, її можна розглядати як контртенденцію глобалізації. Орієнтація на збереження етнокультурних пріоритетів розвитку і соціально політичної незалежності різних регіонів обумовлює реалізацію стратегій регіоналізації освіти. У той же час регіоналізація детермінована глобалізацією. Регіональна інтеграція з одного боку дає можливість захиститися від глобальних тенденцій і поглинання загальносвітовим ринком, а з іншого - стати окремим випадком глобальної інтеграції та пройти перехідний, підготовчий етап перед повномасштабним вступом у глобальний ринок.

Деякі автори вважають, що сутнісним началом, що зв'язує ланки довгою освітньої ланцюга «конкретний соціальний індивід - освітня установа - суспільна практика - наука - спілкування», в парадигмі відкритої освіти є творчість [1,2]. Творчий процес одночасно і спосіб, і зміст дозволу всіх протиріч як на рівні соціокультурного середовища, так і на рівні

власне освітнього простору. Виходячи зі сказаного, під відкритим утворенням слід розуміти сукупність таких способів і форм організації освітнього процесу, за допомогою яких освітня установа формують умови для творчого і органічного включення індивіда в навчання, науку і спілкування.

Ряд дослідників пов'язує такий підхід до освітнього процесу з ноосферним мисленням. До параметрів ноосферного мислення, які можуть виступити основою несуперечливого розвитку освітнього середовища в умовах глобалізації та регіоналізації, дослідники відносять: високий рівень критичності; проєктивність; установка на кооперативне рішення наукових і виробничих завдань; домінантність на постановку і рішення нестандартних завдань; установка на розуміння процесів, що відбуваються в природі і людському суспільстві; вміння розпізнавати відмінності і мати з ними справу; розуміння відмінності між етнічним і етичним способом мислення, яке фіксується як різниця між сприйняттям іншої культури зсередини і зовні; здатність до міжкультурної комунікації; здатність визнавати недостатність знання, тобто знання про нестачу знання, яке визначає мотивацію до навчання; здатність мислити в порівняльному аспекті; здатність змінювати самосприйняття; здатність розглядати свою країну в крос-культурному аспекті; діагностичні навички (мистецтво, вміння, майстерність). Багато з цих параметрів можуть розглядатися і як параметри нової якості мислення, і як параметри нової якості людини – носія не тільки відповідного світогляду і способу свідомості, а й способу дії і спілкування [2].

Таким чином, можна сформулювати орієнтири в ході проведення модернізації освітніх систем:

Література

1. Болховский А.Л. Образование в глобализирующемся мире: философский взгляд / А.Л. Болховский, Е.В. Говердовская, А.В. Ивченко // Экономические и гуманитарные исследования регионов. – 2013. – № 5. – С. 80-85.

2. Ефремова Л.И. Регионализация и глобализация образовательного пространства СНГ: социально-

орієнтація на формування єдиної правової бази розвитку і функціонування міждержавних освітніх просторів;

орієнтація на гуманізацію освітнього процесу та освіти в цілому, яка може здійснитися за допомогою відмови від виключно економічного підходу до утворення;

орієнтація на розширення інформаційного простору освіти, «відкриття» інформаційних, наукових і освітніх ресурсів для подолання «обмеженості» і «фрагментованості» середовища становлення особистості;

формулювання соціальних «вимог» до освіти, що враховують як можливості і потенції освітніх систем, так і «виклики» майбутнього;

орієнтації на парадигму відкритої освіти;

формування відкритого ноосферного мислення в педагогічній практиці в рамках регіональних освітніх просторів.

Висновки

Таким чином, розвиток вищої освіти в умовах світової глобалізації ставить перед нашою країною складні завдання: освітня система повинна інтегруватись у світові, європейські освітні системи, сприяючи зміцненню інтегральності особистості, збереженню і розвитку її особливостей та конкурентоспроможності. Але вища освіта також повинна орієнтуватись на сучасну економіку, нові кваліфікації та технології за збереження та розвитку традиційних культурних, духовних, національних особливостей. Від вирішення цих завдань залежить майбутнє країни і кожного громадянина. Саме стан науки, освіти і пов'язаних з ними технологій визначають рівень конкурентоспроможності країни в умовах глобалізації.

философский анализ: Автореф. дисс. на соиск. уч. степ. канд. фил. наук. – М., 2010. – 22 с.

3. Ильченко О. Стандартизация новых образовательных технологий // Высшее образование в России. – 2006. - № 4. – С. 42-47.

4. Курко М. Вища освіта в умовах глобалізації // Вісник Академії управління МВС. – 2010. - № 3 (15). – С. 115-120.

Науковий рецензент доктор медичних наук, професор Власенко О.М.